



Domates Biber Patlıcan!: Sanatsal-Kültürel Türetim

Spot Güncel Sanat Projeleri, düzenledikleri seminerler, sergi ve stüdyo gezilerinin yanı sıra senelik olarak gerçekleştirdikleri Spot Üretim Fonu siparişleri sanatçı ve kültürel üreticilerin yeni çalışmalarını destekleyen bağımsız ve küratöryel bir proje. "Herkes Bir Gün Heykeltraş Olabilir" bu fon ile üretilmiş 7 farklı çalışmadan oluşuyor.

Domates Biber Patlıcan!: Sanatsal-Kültürel Türetim

'Bir Gün Herkes Heykeltraş Olabilir', Elhamra Pasajı'nda eskiden Karşı Sanat Çalışmaları olarak bildiğimiz mekânın yarısına ve bir alt katına yayılan bir serginin ismi. SPOT Contemporary Art Projects tarafından Zeynep Öz küratörlüğünde gerçekleştirilen bu sergi, 'Domates, Biber, Patlıcan 2' serisinin bir parçası. Sergilenen bu yedi yeni üretimin yanı sıra, düzenlenecek bir seri panel ve (http://spot-prod.com/?page_id=42) 29 Eylül'de Elhamra Han'da gerçekleşen konuşma bu etkinliğin diğer ayakları. Bu yazı daha çok SPOT Üretim Fonu ve 20 Eylül'de açılmış ve 16 Kasım'a kadar sürecek sergi üzerine olacak.

Spot Güncel Sanat Projeleri, düzenledikleri seminerler, sergi ve stüdyo gezilerinin yanı sıra senelik olarak gerçekleştirdikleri Spot Üretim Fonu ile sanatçı ve kültürel üreticilerin yeni çalışmalarını destekleyen "bağımsız ve küratöryel bir" girişim"... Zeynep Öz ve Tansa Mermerci Ekşioğlu tarafından 2012'de kurulmuş olan, daha bilinen adıyla SPOT Projects ilk üretim fonu projesi olan 'Domates Biber Patlıcan 1'de İşil Eğrikavuk'un 'Dönüşüm Muhteşem Olacak!' isimli işinin üretimini desteklemişti.

Zeynep Öz bu sergi ve konuşma serisi ile Spot Üretim Fonu'nun ilgi alanına sanatsal üretim ve sanat üzerine konuşmalar ile şarfliler gibi kültür üreticileri ve Özge Ersoy gibi yazar ve küratörleri dâhil ederek tanımlaması zor kalabilecek kültürel üretimleri de dahil edecek bir şekilde genişletmiş. Seri "sanat ve kültür dünyasının bürokratik sınırlarını genişletecek manevralara" odaklanıyor deniyor tanıtım metninde. 'Bir Gün Herkes Heykeltraş olabilir' sergisi bu bağlamda değerlendirilebilecek yedi bağımsız üretimden oluşuyor.

Elhamra Han'daki farklı odalarda gerçekleşen bu serginin tam bir başlangıcı yok, zaten aslında bu sergi yedi ayrı sergi olarak da görülebilir. Belki alışkanlıktan sergiyi bulmak için Karşı Sanat Çalışmaları'na doğru yöneldiğimde serginin tanıtımının yanında bir tabak içerisinde sunulan 'Domates biber patlıcan' beni karşıladı. Belki de bu jest, üretim fonunun ismini yakından irdelemek için bir davet. Başlık serginin karmaşık yapısına esprili bir açılmadan çok İngilizcesi 'Produce' ile beraber düşündüğümde beni, tarımsal üretimden alışık olduğum hasılat kelimesine götürüyor. Kültürel üretimi bir türetim olarak görerek (doğru ve ahlâklı bir şekilde) gerçekleştirilen her üretimin sonraki üretime kaynak oluşturduğu döngüsellliği düşünüyorum.

Elhamra Han'ın ikinci katındaki ilk odaya girdiğimde, Ünsal'ın tüplü televizyonlardan sunulan üç kanallı videosu ile karşılaşıyorum. Sanatçının ellerinin görüldüğü bu uzun süreli videolarda, Ünsal ufak ve ihtişamsız jestlerle bir bardak suyun üç fiziksel halini birbirleri arasında dönüştürüyor. Bundan önceki işlerinde de üretimin sınırlarını tartışan sanatçının bu işi, bir taraftan dönüşümü metafor olarak kullanırken diğer taraftan da günümüzde alıştığımız malzemeden daha uzak gerçekleştirilen, sergi metninde "masa başı sanatçılığı" olarak tanımladığı pratik hakkında düşünmeye davet ediyor. Bu üç minimalist video, Ünsal'ın 2012'de PiST'de gerçekleştirdiği yayın ve performans projesi 'Belirlik Üzerine'den beri takip edilebilen bir doğrultuda sorguladığı 'üretimin sınırları' üst başlığı ile birlikte düşünülebilir. Yazar, küratör gibi birçok farklı pozisyonda da görev yapan Ünsal'ın sanat alanındaki tanımları zorladığını düşündüğüm bu serisi, işlerinin nasıl bir bütüne akümüle edeceğini merak ettiriyor.

Bir sonraki odada 2012'den bu yana Şer-Paz hayali şirketi çerçevesinde birlikte çalışan Fatma Belkis ve Onur Gökmen'in 'Bunlar Var. Bunlar Bizim' isimli çalışması 19. yüzyıl Osmanlı kamusal alanının önemli bir parçası olan çeşme ve sebiller üzerinden su, güç ve iktidar ilişkileri, kültürel miras ve tarih yazımı üzerine düşünüyor. Çengelköy'deki Lahana Çeşmesi hakkındaki spekülâtif belgesele, sakalları çıkan bir taşın animasyonu ve Şehzade Seyfettin Çeşmesi'nin bir 'halinin' replikası eşlik ediyor. 1950'lerde yıkıldıktan sonra 2012'de ilk haline uyararak yeniden inşa edilen çeşmenin bu derme-çatma olarak nitelendirebilecek geçiş halinin replikasını üreterek tarihteki bu ara durumun özgünlüğünü işaret ediyorlar. Yeniden inşa pratiğini, iktidarın ideolojik ve baskıcı tutumları ile örtüşen bir çerçevede de düşünebileceğimiz bu çalışmayı, derme-çatmalıkla dalga geçen ironik bir iş olarak okumak yerine esaslı bir tespit ve tarih yazımı olarak görmek daha yerinde olacaktır.

Sergiye devam ettiğimizde Ege Kanar'ın iki odaya yayılan 'Yüzey Araştırmaları' ile karşılaşyoruz. Sahaflardan bulunduğu düşünülen bir set eski carte-de-visites büyüklüğündeki fotoğraf baskısı üzerinde anlamsal analizler, cisimsel niteliklerine dair kriminolojik denebilecek incelemeler aracılığıyla sunuluyor. Bu ısrarlı araştırmasıyla biraz da gündelik dilin alışkanlıklarıyla karıştırdığımız fotoğraf ve baskı arasındaki yarığa işaret ediyor Kanar. Fotoğrafların arkasına yazılmış metinlerin grafolojik incelemesine, baskılarda bulunan parmak izlerinin alüminyum üzerine basılmış büyütme ve mikroskop altındaki görüntülerinden oluşan bir video eşlik ediyor. Bu setteki diğer bir eleman da Kanar'ın kendi deyimiyle fotoğraflarda tanımladığı 'punctum'ları paspartu ile yeniden çerçevelediği baskılar. Fotografik bilginin ve üretimin fiziksellikten sıyrılmakta olduğu günümüzde, bitpazarlarında acayip kutular içinde yığınla karşılaştığımız, bu bir zamanların paha biçilmez nesnelere sahipleri üzerine düşündürüyor. Ölümünden sonra keşfedilmiş olan Maier hakkında tartışmaların en azından bu mecraaya tutkuyla bağlı kişileri üzdüğü bu dönemde, vernaküler fotoğrafların baskılarına saygıyla dokunuyor. Kanar'ın mikroskop kullanımını Stephen Gill'in 'Coexistence' serisi ile çapraz okumak nasıl olur diye düşünmeden edemiyorum. Öte taraftan aklıma, 2009 Paris Photo Fuarı'nın açılış gecesinde Carousel'deki girişte 2-3 bavul antik fotoğrafı havaya saçan eylemciler ve fotoğrafların arasında daha değerlilerini arayan koleksiyonerlerin oluşturduğu sürreal an geliyor.

Bir alt katta sağda ilk odada Merve Ertufan'ın yapımcılığını üstlendiği 'Yan Yana' isimli bir podcast serisine işaret eden bir ses yerleştirmesi ile karşılaşılıyor.

Ertufan'ın bir sunucu ile aynı alanda çalışan birer amatör ve profesyoneli bir araya getirdiği bu radyo serisi, görsel sanatlardan mutfak sanatlarına farklı üretim alanları ya da disiplinlerden bireylerin yöntem ve tavırları arasındaki kontrastı ortaya çıkarırken, 'profesyonel' olmanın getirdiği, şahısların da diline yansıyan yapay denebilecek ayrıcalıklı durum üzerine düşünüyor.

Serginin içindeki hacimli yerleştirmelerden bir diğeri Dilek Winchester'a ait. 'Emin Barın'a Saygı' isimli proje dil, yazı ve alfabeler üzerine uzun zamandır çalışmakta olan sanatçının aynı meseleyi dert edinen yeni işi olarak görülebilir. Üç odaya yayılan proje, Harf Devrimi'nden sonra Latin harfleriyle kaligrafi pratiğine devam etmiş olan üstadın işlerini yeniden gündeme taşıyan bir dizi benzer-üretim, soyutlama, heykel ve fotoğraftan oluşuyor. İlk odada Emin Barın'ın 1978 Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'ndeki sergisi için hazırladığı kaligrafların tuval üzerine yeniden üretimleri ile karşılaşılıyor. Zamanındaki sergi kataloğunda Nurullah Berk'in 'Yazıların Müziği' isimli metniyle sunulan bu eserlerde, Berk'in yazıların anlamı ya da okunurluğunu önemsiz olarak nitelendirdiğini anlatıyor Winchester sergi turunda. Berk'e göre "bu yazılar, kelimelerin 'melodik', 'müzikal' çizgileri, istiflerinin plastik görüntüsü(...)". İkinci odaya devam ettiğimizde aynı boydaki tuvaler, Winchester'ın Barın'ın eserlerinden türettiği 'Sert Kenarlı Soyutlama'ya benzer yorumlamalardan oluşuyor. Winchester'ın yaptığı bu önerme, içinde bulunduğumuz eski yazımızı okuyamama haline dair bir hüznün ya da bu halin tarihe ve süreçlere meraklı olanlarımızda yarattığı şaşkınlık ve zihinsel kırılmanın bir ifadesi. İkinci oda da bir taş küpten oluşan soyutlama ve fotografik görüntüler eşliğinde Barın'ın Sadi Çalık'la birlikte Cumhuriyet'in 50. yılı için ürettiği bir anıta işaret ediyor. Son oda da Boğaziçi Köprüsü için Sadberk ve Vehbi Koç tarafından sipariş edilmiş Kufi üsluptaki 'Maşallah' yazısı, Barın'a ait özensiz çevre düzenlemesi ile neredeyse kayıp olarak nitelendirilebilecek heykel üzerine. Eserin ışıklı kutuyla sergilenen fotoğrafının yanında duran renk değiştiren ışıklı panel Boğaziçi Köprüsü'nü simgelerken, hüznü bu okunmaz yazılara bakan izleyicinin yüzünde oluşan var olmayan fotoğrafları hayal ettiriyor.

Sergide Elhamra Han'ın yenilenmemiş odalarından birinde gerçekleşen diğer bir yerleştirme de 5harfliler'e ait. 'Kadın gündeminin peşinde' güncel ve özgün içerik üreten bir kolektif olarak tanımlanabilecek bir web sitesi girişimi olan 5harfliler, neşeli ama çiğleşmeyen ironik dilleriyle geniş bir okuyucu kitlesine sahip. Siyasi, ahlâki ve dolayısıyla duygusal olarak yoğun günlerin etkisinde 'Hadi Ben Kaçtım' sitenin farklı yazarlarının hayal ettikleri kaçış çantaları, kadınların biz erkekler için sıkça merak meselesi olan çantalarından yola çıkıyor. Farklı kaçış nedenleri için sembolik olarak yüklü nesnelere oluşturdukları seçkiler, çantaların içerisinde izleyici tarafından keşfedilmeyi ve anlamlandırılmayı bekliyor. 5harfliler'in yerleştirmesine bir de Duygu Aytacı'nın çantalardaki nesnelere natürlük fotoğrafları ve çantaları hazırlayan yazarların metinlerinden oluşan bir yayın da eşlik ediyor. Bu ufak kitap sergideki yerleştirmenin ilerisine geçen bir düşünce yolculuğu ve farkındalığa davet ediyor. Hem çanta isimlerinde hem de nesnelere seçiminde kendine has bir (öz)eleştirelilik de mevcut. Özbek'in bir kasa fişi formundaki şiiri ve Kafadar'ın sokakta bir edepsizin lafını ses üzerinden etkisizleştirilmesi, bu metinlerden aklımda kalan güçlü bölümler. Metin, fotoğraf ve yerleştirmeyi bir araya getiren bu çalışmanın yer yer kendi çözümlemesini yapan halde oluşu, böylece de farklı okumaları sınırlaması biraz hayal kırıcı. Yine de sanat ve kültürel üretim arasındaki zengin alandan gelen bu çok müellifli proje, sergiyi zenginleştiren işlerden.

Sergi kapsamındaki yedinci üretim de 5harfliler'in projesinde olduğu gibi bir yayın. Birleşmiş Milletler ve uluslararası STK'lar için çatışma bölgelerinde çalışmış belgesel fotoğrafçı Bikem Ekberzade ile yazar ve küratör Özge Ersoy'un birlikte hazırladıkları 'tel•e•gen•ic' isimli yayın, basın fotoğrafları ve belgesel fotoğrafların sayısal çoğaltım ve yayılma çağında tarih yazımında nasıl bir rol teşkil ettikleri üzerine yoğun bir söyleşi ile başlıyor. 2012'de Paris Photo esnasında hak ihlalleri ve foto muhabirlerinin çalışmalarına dikkat çekmek için fotoğrafsız yayınlanan Fransız gazetesi Liberation ile başlayan bu konuşma, yakın tarihli başka projeler ve olaylar üzerinden ilerliyor. Fotoğrafın

üreticilerinin ve sunanlarının abartılı iddialarını farklı örnekler üzerinden eleştiren bu söyleşi, güncel sanat alanında bu kendini fazla önemseyen tutumla hesaplaşan işler üzerinden devam ediyor. Gezi direnişinin fotoğraflanması üzerine yazarların fikirlerini paylaştıkları diyaloga Thomas Keenan'ın 'Kabuk Tutmayan Yara' isimli metni eşlik ediyor.

Koordine bir şekilde üretilmemiş ve davetle gerçekleştirilen bu üretimler, iki ana aksta okunabilir. Belkıs-Gözmen, Ersoy-Ekberzade, Kanar ve Winchester'ın işleri tarih yazımı ve tarihsellikle ilişkilendirilebilecekken; Ertufan, Ünsal ve 5harfliler'in çalışmaları üretimin doğası ve sanatçının/kültürel üreticinin değişen rolleri üzerine odaklanıyor denebilir. Her çalışma, kendine ait, rahat okunabileceği bir mekânda sunulmuş. 'Domates, Biber, Patlıcan' özellikle alışılmış galeri-kurum-sanatçı üçgeninde gerçekleşen üretimlere alternatif olanaklar teşkil etmesi, sanatçıların diyalog içinde üretimlerini gerçekleştirebilecek yeni bir ortam açması açısından önemli. Bunun bir ödül ya da spektaküler bir sergiden çok daha uzun süreli bir işbirliğinin sonucu olmasının üretimlerin yüksek kalitesinde etkili olduğu kesin. Basılı malzemelere ve bunların tasarımına yeterince önem verilmemiş olması, projenin eleştirilebilecek bir yanı. "Ben Kaçtım" ve "tel•e•gen•ic" de kurumsal bir görsel kimliğin sürdürülmesi, bu farklılaşması gereken üretimlerin sıradanlaşmasına neden oluyor. Kâğıt seçiminden boyuta, ufak dokunuşların bu değerli işleri daha da okunur kılabileceğini düşünmeden edemiyorum.

Mermerci-Ekşioğlu ve Öz'ün yürüttüğü SPOT Contemporary Art Projects ve oluşturdukları SPOT Üretim Fonu, ileriki senelerde daha da büyüyerek İstanbul'un önemli sanat etkinliklerinden biri olacağı benziyor, eğer hâlâ olmadıysa...

Ege Kanar, Yüzey Çalışmaları, 2014, Fotoğraf: Begüm Gu

1 2 3 4 5 6